

ONDER- GEDOMPELD IN DE ECHTE PRAKTIJK

PRAKTIJKLEREN BEVORDERT DOORLEREN EN WERKEN IN DE TECHNIEK

HET IS MISSCHIEN WEL HET BEST BEWAARDE GEHEIM VAN DE ACHTERHOEK: PROFIJT, HET SAMENWERKINGSVERBAND TUSSEN 26 SCHOLEN IN HET VO, PRO, MBO EN HBO. EEN OVERLEGSTRUCTUUR DIE AL BIJNA 20 JAAR Z'N VRUCHTEN AFWERPT. FRANS WIJNANDS, EEN VAN DE TWEE COÖRDINATOREN VAN PROFIJT, VERTELT OVER HET RECENT GESTARTE PROJECT STERA (SMART TECHNICAL EDUCATION REGIO ACHTERHOEK).

“De overheid formuleert in de brief ‘Sterk Beroeps- onderwijs’ maatregelen om het vmbo te versterken. Dat daagt ons uit een aanpak op deze vraagstukken te bedenken.”

Deze inleiding begint eigenlijk helemaal verkeerd. Want als er iets is waar ze wars van zijn bij Profijt, is dat wel het denken in *projecten*. “Projecten zijn eindig, terwijl veranderingsprocessen in het onderwijs juist een lange adem vragen”, zegt Wijnands. En die lange adem is er. Sinds de oprichting is het samenwerkingsverband erop gericht zoveel mogelijk leerlingen gekwalificeerd de arbeidsmarkt te laten betreden. Daarom werkt men aan het verbeteren van doorlopende leerlijnen vmbo-mbo, het verbeteren van LOB (loopbaanoriëntatie- en begeleiding) en doorlopende zorg- en ondersteuningslijnen. Doelstellingen die twintig jaar na datum nog geen greintje aan actualiteit hebben ingeboet.

GEDEGEN UITVALSBASIS

Desalniettemin dienen zich langzamerhand redenen voor herijking van de doelstellingen aan. Een daarvan is krimp, die de regio raakt. Wijnands: “De Transitieatlas voor het Onderwijs maakt de gevolgen van de krimp inzichtelijk voor de voorzieningenstructuur in de regio. Daarnaast laat de Transitieatlas zien, dat we veel beter moeten samenwerken met het regionale bedrijfsleven: Waar leiden we mensen voor op en hoe gaan we dat doen? De overheid formuleert in de brief ‘Sterk Beroeps- onderwijs’ maatregelen om het vmbo te versterken. Die notitie daagt

ons uit een aanpak op deze vraagstukken te bedenken.” De maatregelen in de brief omvatten onder meer ambities voor een dekkend aanbod en versterking van de kwaliteit van techniek- onderwijs op het vmbo, het structureel maken van de aansluiting tussen vmbo en mbo en het verbeteren van het (regionale) arbeidsmarkt- perspectief.

DE VLOER AANVEGEN

Door de krimp lopen de leerlingenaantallen in de Achterhoek terug. “In deze regio doen we het best goed”, vertelt Wijnands. “Een op de drie leerlingen doet iets met techniek. Landelijk is dat een op de vier leerlingen. Maar het kan beter. In de doorstroomcijfers zagen we dat leerlingen met een concrete technische opleiding in het vmbo, zoals metalectro, motorvoertuigen of bouw, voor bijna 80% doorstromen naar een mbo-opleiding in de techniek. Van de leerlingen met een intersectoraal programma of een brede techniekopleiding bedraagt dat ongeveer 40%. Daaruit hebben we geconcludeerd dat, wát voor programma de leerling ook volgt, het bij de leerling tussen de oren moet zitten: ‘ik doe techniek’. Daarom is het belangrijk dat de leerling ondergedompeld raakt in de beroepspraktijk. En dan niet zoals het vaak gaat met de stages, waarbij een vmbo-leerling in een autobedrijf

WAT IS PROFIJT?

Profijt is een samenwerkingsverband van vmbo-scholen, mbo en hbo, met als vertrekpunt: ‘Waar kunnen we elkaar helpen in de doorstroom?’ De samenwerking krijgt gestalte door een organisatie- en overlegstructuur die alle geledingen dekt. Onder de bezielende begeleiding en aansporing van twee coördinatoren, Frans Wijnands en Herman Krikhaar, komen docenten vmbo en mbo bij elkaar. Een directieeraad van bestuurders en directieleden ontmoet elkaar elke twee maanden. Er zijn klankbordgroepen van decanen en zorgcoördinatoren. De coördinatoren worden betaald uit contributies van scholen aan Profijt, naar rato van aantal leerlingen in examenklassen. De scholen behouden hun autonomie en doen vrijwillig mee: ze moeten letterlijk profijt ervaren van hun deelname. De coördinatoren zetten de ‘de goede dingen op de agenda’, zorgen dat de samenwerking doorgaat en brengen de voortgang in beeld. In hun woorden: “We initiëren, stimuleren en evalueren.” Daarmee vormt de overlegstructuur een gedegen uitvalsbasis voor veranderingen, waarbij uit het een steeds het ander voortvloeit.

Frans Wijnands
Coördinator Profijt

klusjes krijgt als de vloer aanvegen of het magazijn opruimen. Maar echt in aanraking komen met wat het vak inhoudt door te leren onder begeleiding van een beroepsprofessional.”

Op een van de scholen in de regio daalde het aantal leerlingen in de bouwafdeling dramatisch, mede ten gevolge van de crisis. Het profiel BWI⁵ werd vervolgens bij de nieuwbouw van de school niet meer aangeboden. Daarop liep het aantal leerlingen dat iets met techniek deed op de school terug naar 1 op de 10. Dat riep vragen op: ‘Leeft de techniek dan wel?’ ‘Hoe kunnen leerlingen dan nog zien dat er iets moois gebeurt?’ en: ‘Vraagt deze situatie niet om verbinding met bedrijven?’ Met de vernieuwing van het vmbo ontstond de zorg dat scholen vanwege betaalbaarheid wellicht zouden overgaan tot het aanbieden van het oriënterende profiel Dienstverlening & producten ten koste van de techniek-profielen en dat ze zouden bezuinigen op technieklokalen. Dat gaf nóg meer steun aan de gedachte om te gaan samenwerken met bedrijven. Voor een goed voorbeeld hoefde men niet ver te zoeken. Schaersvoorde, een vmbo-school in Aalten, voerde al een project voor praktijkleren uit samen met OOM, het Opleidings- en Ontwikkelingsfonds voor de Metaalbewerking. Dat project vormde de blauwdruk voor de STERA-route. “Schaersvoorde heeft al geruime tijd een intensieve samenwerking met bedrijven. Bedrijven lopen daar makkelijk de school binnen voor een kop koffie en nemen een kijkje in de keuken wat hun toekomstige werknemers daar zoal leren.” Wijnands verwijst naar drie meiden die in het project in de bedrijfspraktijk van vijf verschillende bedrijven hun werkstuk maakten. Voor dit project wilde de een nog in de beveiliging, de ander had een opleiding tot edelsmid voor ogen. En nu volgen ze alle drie een mbo-opleiding metaaltechniek.

TOEKOMSTIGE WERKNEMERS

Wijnands: “Elke leerling in de basis-, kader- of gemengde leerweg in het vmbo volgt keuzevakken. We wilden gaan proberen de bedrijven mee te laten werken aan de leerdoelen van technische keuzevakken. Door de keuzevakken in de bedrijfspraktijk te doen onder leiding van ervaren beroepsmensen, willen we leerlingen

de beleving meegeven van bezig zijn in de techniek. Daarmee gingen we aan de slag. Tot onze grote verrassing bleken de bedrijven erg enthousiast. Ze ervaren dat ze concreet kunnen meewerken aan de opleiding. Met een subsidie van de provincie in het kader van de krimp en de bereidheid van (opleidings)bedrijven tot cofinanciering stond de samenwerking tussen 9 vmbo-scholen, het bedrijfsleven en 4 opleidingsbedrijven *in no time* in de steigers. Ook de naam was snel gevonden. De regio staat bekend om zijn *smart industry*. Wijnands: “Smart staat voor slim samenwerken. Dit is een vorm van slim samenwerken met onderwijs en tussen de scholen onderling. De opleidingsbedrijven in de techniek hebben meteen een garantieverklaring afgegeven voor de cofinanciering. We vragen de bedrijven om zoveel mogelijk voor niks te doen en praktijkleerplekken aan te bieden.” Wat motiveert bedrijven om aan STERA mee te doen? Wijnands verwijst naar Kaak, een groot bedrijf met 700 werknemers dat stand alone-machines en productielijnen voor de industriële bakkerijbranche ontwikkelt. Het bedrijf is in de regio groot geworden en laat eenvoudige werkzaamheden nog steeds in de regio uitvoeren. Het bedrijf spant zich in zoveel mogelijk voor het onderwijs te doen: zoals stageplekken bieden en bedrijfsbezoeken organiseren. Dat genereert zóveel naamsbekendheid, dat het bedrijf geen cent in de werving van nieuw personeel hoeft te stoppen. Leerlingen komen vragen om werk. Maar de bedrijven móeten ook wel”, meent Wijnands. “Ze geven aan dat ze nu voor de bpv en bbl alleen studenten van ver buiten de regio krijgen, die niet hun toekomstige werknemers zullen worden.” Tijdens een bijeenkomst van opleidingsdeskundigen in de zorg adviseerde Wijnands daarom de aanwezige instellingen: ‘Als jullie straks voldoende mensen willen hebben, moet je niet blijven wijzen naar de scholen. Met LOB worden maar kleine stapjes gezet in het onderwijs. Dat gaat heel langzaam. Neem zelf initiatief en zorg dat leerlingen een goed beeld hebben van wat er in de zorg te doen is. Benader als werkveld zelf via de scholen jongeren en hun ouders. En doe dat op de juiste wijze door de leerlingen het beroep te laten ervaren en echt in contact te laten komen met beroepsprofessionals. Zorg dan ook dat je met ze in gesprek komt, zodat ze echt getriggerd

raken: ‘Dit is iets voor mij!’ Leerlingen identificeren zich niet met een beroep, maar met een beroepsprofessional.”

HYBRIDE LEREN IN HET VMBO

Eerste ervaringen laten zien dat niet alleen de bedrijven, maar ook de leerlingen en de docenten heel enthousiast zijn over de STERA-route. Wijnands: “Docenten vinden het fantastisch om bij bedrijven binnen te lopen. Daar komen ze in de dagelijkse besommingen niet meer aan toe.” Leerlingen krijgen in de praktijk te maken met nieuwe ontwikkelingen en moderne voorzieningen. Van een ervaren leermeester pikken ze in de praktijk veel sneller zaken op. Een voorbeeld uit Wijnands eigen achtergrond, de handel: “Het kost een vmbo-leerling weken om het formulierentraject van inkoop tot order, vrachtbrief tot pakbon en alle controlehandelingen die daartussen zitten, te snappen. Dan pikt-ie er net zoveel van op dat de leerling er een toetsje over kan maken. Binnen een week is hij het alweer vergeten. Maar stuur leerlingen een middag naar een bedrijf waar ze een vrachtwagen binnen zien komen. Laat ze meekijken hoe de chauffeur een vrachtbrief overhandigt en de pallets worden uitgeladen. Geef ze de opdracht om de pakbon te controleren met de inhoud en vervolgens naar de inkoop te brengen. Dat vergeten ze nooit meer!” “Leerlingen die praktijkervaring hebben opgedaan in een autobedrijf vragen we naderhand om een tip voor hun docenten”, vervolgt Wijnands. “Leerlingen vertellen dan bijvoorbeeld dat ze op school kapotte diodes uit een startmotor leren repareren. In de praktijk wordt er meteen gerecycled en een nieuwe ingezet. Leerlingen uit een BWI-profiel geven aan dat ze op school met *Autocad* leren tekenen, terwijl in de praktijk *SketchUp pro* de standaard is. Dat soort signalen wordt ook in de werkgroepen van vmbo- en mbo-docenten gedeeld. En dan kan het nog gebeuren dat een docent sputtert: ‘Ja maar, we hebben toch een licentie voor...’”

“Binnen STERA praten we steeds over het inrichten van praktijkleerplekken”, lacht Wijnands. “Na twee jaar begon het ons te dagen in de Stuurgroep: ‘Weet je hoe dat heet wat wij doen? Dat is hybride leren!’ Voor het vmbo is dat een nieuw begrip. Weet je wat zo mooi is?

⁵ Bouwen, wonen & interieur.

Hybride leren en de STERA-route, dat is puur LOB! Daar hoef je verder niks omheen te organiseren. Je rondt een vak af en neemt die ervaring mee in je portfolio, hoe mooi kun je het hebben!?” Door alleen maar hybride leren te stimuleren worden veel doelen uit de notitie ‘Sterk Beroepsonderwijs’ gerealiseerd, is Wijnands stellige overtuiging. “Er is weinig fantasie voor nodig om je voor te stellen welke voordelen dat met zich meebrengt voor de aansluiting tussen vmbo en mbo. En als de vmbo-docent dan ook nog bereid is om met regelmaat in de praktijk te kijken hoe de leerlingen het doen en daar zijn mbo-collega ontmoet die op stagebezoek komt. De praktijkbegeleider die ook de vmbo’er begeleidt, ziet de leerdoelen en kan via de leerling direct feedback meegeven voor zijn praktijkdocent, waardoor het curriculum aangepast kan worden. Daar hoef je geen wet- en regelgeving voor te schrijven; dat gaat vanzelf!”

DENKEN VANUIT DE PRAKTIJK

“Een van de zaken die in STERA opvallen, is dat docenten zich sterk laten leiden door de leerdoelen. Met die ogen kijken ze naar een praktijkplek en benaderen ze een bedrijf: ‘Kan ik een bedrijf vinden dat voor deze leerling iets met deze drie leerdoelen kan doen?’ Een praktijkbegeleider die een blik op de omschreven doelen werpt, komt vaak snel tot de conclusie dat een leerling veel méér kan doen in het bedrijf.” Wijnands: “Docenten zouden moeten leren om gewoon eens rond te kijken: wat doen jullie allemaal en waar is behoefte aan? Niet denken vanuit de lessentabel, methode en leerdoelen, maar het bedrijf leren kennen. En dan eens andersom kijken welk keuzevak je zou kunnen aanbieden waar je voorheen wellicht niet aan gedacht had. Ook ouders die in een bedrijf werken zou je kunnen inschakelen. Veel geld kost het niet. Voor de techniek zijn er nog wel kosten in de aanschaf van machines, maar verder gaat het vooral om het vrijmaken van mensen om het te coördineren en de contacten te leggen binnen het bedrijf. Het zou zó goed zijn als daar voor docenten of decanen een soort accountmanagementopleiding voor opgezet zou worden: hoe leg je verbinding met buiten, hoe hou je contacten met bedrijven levend? Sommige bouwdocenten zijn al jaren niet meer binnen een bouwbedrijf geweest.

Dan kan eigenlijk niet. En nog een wens: uitbreiding van de subsidieregeling Praktijkleren⁶ naar minimaal de vmbo basisberoepsgerichte leerweg.”

STERA bevindt zich in de aanloopfase. “Ik verbaas me erover hoe snel het gaat, als mensen maar de ruimte krijgen. We hebben de ambitie de komende drie jaren 400 leerlingen via de STERA-route op te leiden. Sinds september 2017 doen al meer dan 200 leerlingen en zo’n 60 bedrijven mee. Niet allemaal erkende leerbedrijven. Dat hoeft niet in het vmbo. Die constructie heeft wel voordelen. We stimuleren dat het geen tijd hoeft te kosten voor een bedrijf om een vmbo’er op te nemen. Zo kan een mbo’er bijvoorbeeld de begeleiding van een vmbo’er op zich nemen. In het vmbo blijft de verantwoording voor het afronden van een keuzevak altijd bij de docent.” De ambities van STERA reiken verder. De stip op de horizon is een structuur in de regio waarbij een leerling die

een keuzevak wil volgen in de techniek, niet afhankelijk is van het aanbod van zijn eigen school. “Dit jaar zijn we bezig met de werving van de plekken en contacten van scholen met eigen bedrijven. Volgend jaar gaan we er werk van maken om van elkaars praktijkleerplekken en faciliteiten gebruik te maken. We hebben afgesproken dit gezamenlijk op de woensdagmiddag te doen. We lopen aan tegen de administratieve rompslomp, het bijhouden van wie waar is geweest en welke uren er zijn geïnvesteerd. Daarom starten we een pilot met *blockchaintechnologie*⁷, waarbij de leerlingen een QR-code kunnen scannen. We willen een platform inrichten met een eenvoudig programma en goede afspraken daarover maken. Naar verwachting zal ook het mbo daar profijt van hebben.”

Komen bedrijven die een praktijkleerplek bieden eigenlijk ook bij elkaar? Wijnands grijpt naar zijn pen: “Een aardig idee, daar moeten we misschien wel een keer wat mee doen”. Op z’n Profijts....

6 De regeling is de opvolger van de WVA-o (Wet vermindering afdrachten – onderwijs). De subsidieregeling is bedoeld voor bedrijven, zodat ze studenten konden begeleiden en opleiden. De regeling geldt voor mbo-, hbo-studenten en leerlingen uit de vmbo leerwerktrajecten. Later is de regeling uitgebreid naar vso- en pro-leerlingen.

7 Blockchaintechnologie is te gebruiken bij processen en toepassingen waarbij meerdere partijen in een keten samenwerken en bijvoorbeeld veel documenten en contracten uitgewisseld worden.

